

# กุหลาบมอญ..ดอกไม้หอมมีประโยชน์

ธิดารัตน์ จันทรดอน

สำนักงานข้อมูลสมุนไพร คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล



ในเทศกาลแห่งความรัก เรามักนึกถึงดอกกุหลาบ ใช้สื่อแทนความรักอันเป็นสากล ปัจจุบันมีกุหลาบมากกว่า 1,000 ชนิด ปลูกกระจายอยู่ทั่วโลก (1) วันนี้ทางสำนักงานข้อมูลสมุนไพรจะพาท่านไปรู้จักกับกุหลาบมอญ (Damask Rose) หรือดอกยี่สุ่น กุหลาบพันธุ์ดั้งเดิม ที่ถูกนำเข้ามาปลูกในประเทศไทยในช่วงรัชกาลที่ 2 มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Rosa damascena* Mill. อยู่ในวงศ์ ROSACEAE เป็นไม้พุ่มสูง 1 - 2 ม. ลำต้นและกิ่งมีหนามแหลม ใบประกอบขนนกเรียงสลับกัน ใบย่อยรูปไข่ 5-7 ใบ ปลายใบแหลม โคนใบมน ขอบใบหยักเป็นฟันเลื่อย ดอกสีขาว ชมพูอ่อนถึงสีชมพูเข้ม และสีแดง มีกลิ่นหอม ออกเป็นช่อที่ปลายกิ่ง กลีบดอกซ้อนกันหลายชั้น เมื่อดอกบานเต็มที่ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางได้ 4.5 - 7 ซม. พบได้ในหลายพื้นที่ทั่วโลกทั้งเอเชีย (พบมากในอินเดีย) ประเทศแถบตะวันออกกลาง และยุโรป โดยเฉพาะในประเทศอิหร่าน ตุรกี และบัลแกเรีย มีการผลิตน้ำมันหอมระเหยจากดอกกุหลาบมอญกันอย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะการใช้ประโยชน์ในการผลิตเครื่องสำอาง

ในประเทศไทย มีการใช้ประโยชน์จากน้ำมันดอกกุหลาบมอญมาช้านาน โดยการนำเข้ามาจากประเทศอิหร่านหรือซีเรีย เรียกว่า "น้ำดอกไม้เทศ" ได้จากการละลายน้ำมันดอกกุหลาบในน้ำต้มสุก นิยมนำมาใช้เป็นน้ำกระสายยาในยาขนานต่างๆสรรพคุณแผนโบราณของดอกกุหลาบมอญคือ แก้ไข้ตัวร้อน แก้กระหาย แก้อ่อนเพลีย และบำรุงกำลัง เป็นต้น (๕-4)

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยเกี่ยวกับฤทธิ์ ทางเภสัชวิทยาของกลิ่นหรือน้ำมันหอมระเหยจากกุหลาบมอญ ได้แก่ ฤทธิ์ คลายกังวล โดยทดสอบให้หนูเจอร์บิลดมกลิ่นน้ำมันหอมระเหยกุหลาบมอญเป็นเวลา 24 ชม. พบว่าหนูจะแสดงพฤติกรรมที่บ่งชี้ถึงความคลายกังวล และเมื่อให้หนูดมน้ำมันหอมระเหยติดต่อกันเป็นเวลา 2 สัปดาห์ หนูจะมีพฤติกรรมคลายกังวลมากขึ้น โดยไม่ก่อให้เกิดอาการง่วงซึม (sedation) เมื่อเปรียบเทียบกับยาคลายกังวล diazepam (5) ฤทธิ์ ต่อการนอนหลับทดสอบฉีดสารสกัด

เอทานอลและสารสกัดน้ำของดอกกุหลาบมอญ ที่ขนาด 500 และ 1,000 มก./กก. เข้าทางช่องท้องของหนูเมาส์ เปรียบเทียบกับกลุ่มที่ได้รับยาคลายกังวล diazepam (3 มก./กก.) และกลุ่มควบคุมที่ให้น้ำเกลือ (10 มล./กก.) หลังจากนั้น 30 นาที ฉีดยานอนหลับ pentobarbital ขนาด 30 มก./กก. พบว่าสารสกัดมีผลทำให้ระยะเวลาการออกฤทธิ์ ของยานอนหลับ pentobarbital ยาวนานขึ้น เมื่อเปรียบเทียบกับยา diazepam (6) น้ำมันหอมระเหยกุหลาบมอญมีฤทธิ์ ยับยั้งการทำงานของเอนไซม์ acetylcholinesterase (AChE) และ butyrylcholinesterase (BChE) ซึ่งเป็นเอนไซม์ที่ทำลายสารสื่อประสาทที่มีบทบาทสำคัญเกี่ยวกับการเรียนรู้และจดจำ ผลการทดสอบพบสารสำคัญต่างๆ ในกุหลาบมอญ ได้แก่ citronellol, geraniol, nerol, และ phenylethyl alcohol และพบว่าน้ำมันหอมระเหยกุหลาบมอญมีฤทธิ์ ยับยั้ง AChE ( $60.86 \pm 1.99\%$ ) และ BChE ( $51.08 \pm 1.70\%$ ) ที่ 1,000 มก./มล. โดย phenylethyl alcohol มีฤทธิ์ ยับยั้ง AChE ได้ดีที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับสารอื่น และเมื่อศึกษาเพิ่มเติมพบว่า phenylethyl alcohol จับกับ BChE ได้ดีกว่า AChE ซึ่งสามารถใช้เป็นข้อมูลเพื่อการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับฤทธิ์ ของกุหลาบมอญต่อการเรียนรู้และจดจำต่อไป (7) นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยของน้ำมันหอมระเหยจากกุหลาบมอญเกี่ยวกับฤทธิ์ ต้านอาการลมชัก ฤทธิ์ ขยายหลอดลม ฤทธิ์ ลดน้ำตาลในเลือด และฤทธิ์ ต้านอนุมูลอิสระ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยในหลอดทดลองและสัตว์ทดลอง

สามารถอ่านรายละเอียดของกุหลาบมอญ และดอกไม้ชนิดอื่นๆ เพิ่มเติมจากบทความ “ชาดอกไม้” จุลสารข้อมูลสมุนไพร ฉบับที่ 31(3) สำนักงานข้อมูลสมุนไพร คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล [www.medplant.mahidol.ac.th](http://www.medplant.mahidol.ac.th) ค่ะ

### เอกสารอ้างอิง

1. ปิยะ เฉลิมกลิ่น ไม้ดอกหอม เล่ม 1. กรุงเทพฯ: บ้านและสวน, 2542: 160 หน้า.
2. ชยันต์ พิเชียรสุนทร. คู่มือเภสัชกรรมแผนไทย เล่ม 1 น้ำกระสายยา. กรุงเทพฯ: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน) 2556: 94 หน้า.
3. Boskabady MH, Shafei MN, Saberi Z, Amini S. Pharmacological effects of *Rosa damascena*. Iran J Basic Med Sci 2011; 14(4) :295-307.
4. ฝ่ายปฏิบัติการวิจัยและเรือนปลูกพืชทดลอง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน. ระบบข้อมูลทาง วิชาการ: กุหลาบมอญดอกสีแดง [อินเทอร์เน็ต]. 2557 [เข้าถึงเมื่อ 14 ก.พ. 2557]. เข้าถึงได้จาก <http://clgc.rdi.ku.ac.th/index.php/fragrant2/250-rosa>
5. Bradley B F, Starkey N J, Brown S L, Lea R W. The effects of prolonged rose odor inhalation in two animal models of anxiety. Physiol Behav 2007; 92: 931–8.
6. Rakhshandah H, Hosseini M, Dolati K. Hypnotic effect of *Rosa damascena* in Mice. Iran J Pharm Res 2004; 3: 181.

7. Senol FS, Orhan IE, Kurkcuoglu M, Khan MTH, Altintas A, Sener B, Baser KHC. A mechanistic investigation on anticholinesterase and antioxidant effects of rose (*Rosa damascena* Mill.). *Food Res Int* 2013; 53: 502–9.